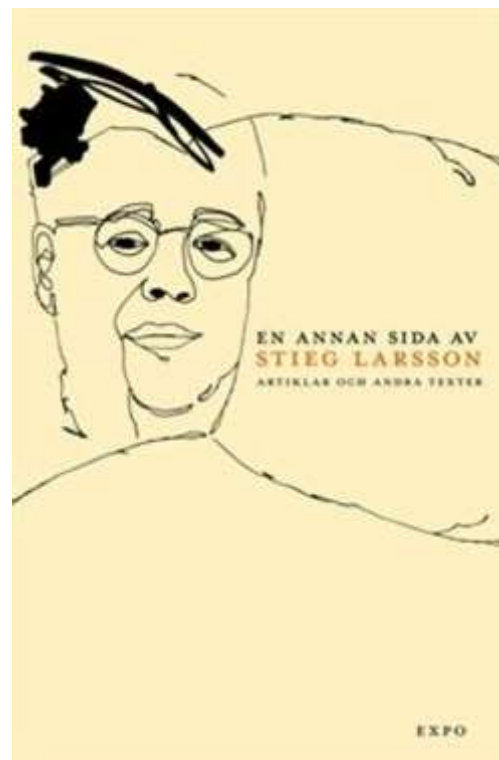

Martin Fahlgren

Stieg Larsson, Millennium och revolutionen på Grenada

Millennium-trilogins skapare Stieg Larsson och hans verk väcker fortfarande stort intresse. Den nya dokumentärfilmen *Mannen som lekte med elden* är ett uttryck för detta. Filmen är sevärd, men i likhet med mycket annat som handlar om succéförfattaren, så ger den en ensidig bild.

”Mannen ...” redovisar utförligt Stieg Larssons mångåriga engagemang när det gällde att kartlägga högerextremismen i Sverige och internationellt, liksom hans roll i skapandet av stiftelsen och tidskriften *Expo*. Denna verksamhet finns för övrigt bra dokumenterad, bl a med boken *En annan sida av Stieg Larsson* (2011), som innehåller ett urval Stieg-texter, de flesta tidigare publicerade i tidningen *Expo* eller på webbplatsen www.expo.se.¹

Allt detta är otvivelaktigt en viktig del av Stiegs författarskap och bidrar till förståelsen för vad han ville säga med Millennium-trilogin.

Men inte desto mindre utelämnar filmdokumentären (liksom Expo-antologin) Stiegs tidigare politiska engagemang och journalistiska verksamhet, dvs innan han specialiserade sig på att dokumentera och avslöja extremhögern. Bland annat intresserade han sig för Palme-mordet², Falklandskriget, spioneri, rasism-antirasism, utvecklingen i Sovjet, och i synnerhet revolutionen på Grenada och dess bittra öde.

Mycket av det han skrev på den tiden publicerades i tidningen *Internationalen*. Inga av dessa

¹ Artiklar av/om Stieg Larsson finns även på Expos webbsajt, se

<https://expo.se/search?keyword=stieg%20larsson>

² Den nyytkomna boken *Stieg Larssons arkiv: Nyckeln till Palmemordet* av Jan Stocklassa, bygger på material och anteckningar som Stieg samlat ihop under sina efterforskningar om Palme-mordet. Om detta, se intervjun med Palmemordsexperten Gunnar Wall: [Satt Stieg Larsson inne med lösningen på Palmemordet?](#)

artiklar har dock tidigare samlats och gjorts tillgängliga för intresserade. Därför har tidskriften *Tidsignal* gjort en kulturgärning då den i ett specialnummer samlat det mesta som Stieg skrev om Grenada (de två Grenada-artiklar som saknas i *Tidsignal*-samlingen återges allra sist nedan).

Innehåll

Det *Internationalen*-nummer där artiklarna ingick anges efter rubriken för första artikeln som ingår från det numret.

SL står för Stieg L, EG för Eva Gabrielsson

Håkan Blomqvist: Stieg Larsson och revolutionen³

SL: Grenada – Okänd revolution (33/81)

SL: Grenada: Inga allmosor från USA! (34/81)

SL & EG: Bishop mördad (43/83)

SL & EG: Timmarna innan massakern tågade 10-15 000 för Bishop

SL & EG: Katastrofalt nederlag

SL & EG: Grenadas tragedi – splittring och invasion

SL: Det skulle bli rena semestern (44/83)

SL: CIA bakom militärkuppen?

SL: Operation Amber – scenario för intervention

SL: Reagan friger terrorister (45/83)

SL & EG: Grenada behöver pissoarer (49/83)

SL: Karibiens okända revolution (9/84)

SL: *Heartbreak Ridge*: För politiska analfabeter (8/87)

Stiegs vistelse och artiklar om den västindiska ö-staten spelade även en viktig roll när han skrev *Millennium*, vilket vi återkommer till.

Först följer några rader om Stieg Larssons personhistoria. Sedan behandlas Grenada och dess plats i *Millennium*, samt en del aspekter av den förrådade revolution som Stieg upplevde både från nära håll och på avstånd. Allra sist återges de två Grenada-artiklar som saknas i *Tidsignal*-samlingen.

Stieg Larsson-biografier

Som redan påpekats handlar den nya dokumentärfilmen huvudsakligen om Stiegs ansträngningar att kartlägga och bekämpa den spirande högerextremismen, vilket var hans huvudsakliga inriktning från 1984 fram till sin död, men som i själva verket inleddes redan 1982, då han blev skandinavienkorrespondent för den brittiska antifascistiska tidningen *Searchlight*.

Fram till och med 1987 var det i Sverige främst i *Internationalen* som hans artiklar publicerades, och han fortsatte – mer sporadiskt – att bidra med artiklar ytterligare ett par år.

Filmen ger intryck av att Stiegs engagemang och skriverier när det gäller att avslöja svensk

³ Håkan Blomqvists inledning till detta *Tidsignal*-nummer finns på marxistarkivet: [Stieg Larsson och revolutionen](#)

och internationell extremhöger började med *Expo*. Om hans politiska verksamhet i Socialistiska Partiet (och dess föregångare Kommunistiska Arbetarförbundet) får vi inte veta någonting. Ändå var särskilt åren 1981-1984 avgörande för hans egen utveckling – och i det sammanhanget spelade inte minst revolutionens öde på Grenada, som han hade tillfälle att studera på nära håll, en viktig roll.

Vart ska man då vända sig om man vill veta mer om allt detta, dvs om Stieg Larssons bakgrund och politiska utveckling?

Det har skrivits flera böcker om honom. Den bästa politiska biografien är Jan-Erik Petterssons *Stieg Larsson: Journalisten, författaren, idealisten* (2010)⁴. Sambon Eva Gabrielssons *Millennium, Stieg & jag* (2011) är också läsvärd, fast den lägger tyngdpunkten på miljöer och personer som har anknytningar till Millennium-serien.⁵

Båda böckerna kommer att citeras nedan (när det gäller Grenada).

Även på nätet finns en hel del om Stieg Larsson, hans liv och författarskap, t ex i svenska *Wikipedia*: https://sv.wikipedia.org/wiki/Stieg_Larsson

Den är ganska kortfattad, men är (vad jag kan bedöma) faktamässigt ganska tillförlitlig.

Värre är det med den engelska *Wikipedia*: https://en.wikipedia.org/wiki/Stieg_Larsson

Där påstås t ex felaktigt att Stieg föddes i Umeå, där hans far och morfar arbetade vid Rönnskärsverken, vilket är helt uppåt väggarna:

Rönnskärsverken ligger inte i Umeå, utan utanför Skellefteå, drygt 13 mil norr om Umeå. Och Stieg föddes i bruksorten Skelleftehamn (utanför Skellefteå), där de flesta Rönnskärsarbetarna bodde. Men där blev inte Stieg särskilt länge, utan han växte upp hos sina morföräldrar i Mågliden, som ligger *utanför* Bjursele, i Norsjö kommun i det västerbottniska inlandet, c:a 7 mil nordväst om Skellefteå. Till Umeå kom Stieg som 9-åring, dit hans föräldrar hade flyttat. Och där bodde och studerade han tills han blivit 22 år, då han flyttade sina bopålar till Stockholm, dit Eva Gabrielsson, hans livskamrat, hade flyttat innan.

Engelskspråkiga *Wikipedia* påstår att Stieg inte gillade Umeå. Var har man fått det från?

Den påstår vidare att SL var redaktör för tidskriften *Fjärde Internationalen*. Det stämmer inte heller: Från 1973 var redaktionen förlagd till Göteborg (och SL bodde aldrig här). Han skrev heller inte något för den tidningen, utan det var veckotidningen *Internationalen* som publicerade hans artiklar.⁶

Dessa felaktigheter återges lyckligtvis inte i den svenskspråkiga *Wikipedia*-versionen.

En ganska kortfattad redogörelse för Stiegs politiska verksamhet och skrivelser under dessa år är Håkan Blomqvists ”Stieg Larsson: den grävande socialisten” (från 2011). På marxistarkivet ingår den i artikelsamlingen [Om och av Stieg Larsson](#), tillsammans med en *Internationalen*-artikel av Stieg Larsson (från 1984), vilken handlar om avslöjandet av fascister kring dåvarande brittiska premiärministern Margaret Thatcher. Av Håkan B finns även en annan läsvärd artikel, skriven med anledning av den ovan omtalade dokumentärfilmen: [Stieg Larsson – Den grävande socialisten](#).

⁴ Boken finns i engelsk översättning; *Stieg: From Activist to Author* (2011)

⁵ Finns också i engelsk översättning: ”*There Are Things I Want You to Know*” about Stieg Larsson and Me (2011)

⁶ Alla nummer av tidskriften *Fjärde internationalen*, från starten 1969 t o m 1988, finns på webbplatsen Marxist Internet Archive (MIA), klicka [Fjärde internationalen](#)

Grenada och Millennium-trilogin

I upptakten till del 2 av Millennium-trilogin, *Flickan som lekte med elden*, befinner sig Lisbeth Salander på Grenada. Hon har just lagt beslag på 3 miljarder kronor från en skurk.

Hur kan det komma sig att Stieg Larsson lät Lisbeth hamna på Grenada? Ja, det beror på att han själv varit där och hade goda kunskaper om ön. Vi låter här Eva Gabrielsson, som själv var med Stieg på Grenada 1981, berätta om detta. Utdraget, som är från hennes bok *Millennium, Stieg & jag*, s 87-89, innehåller även intressanta detaljer om hur man från Sverige fick fram aktuella uppgifter direkt från Grenada när USA invaderade ön i oktober 1983:

Vi hade i början av 1980-talet av en händelse läst några artiklar skrivna om Grenada av afro-amerikanska journalister i 4:e Internationals internationella tidskrift⁷. Med stor humor beskrev de hur folket jagat diktatorn Eric Gairy från makten, och hur han skämt ut denna lilla önation med sina UFO-inspirerade tal. Detta ställe på andra sidan jordklotet blev väldigt attraktivt för oss. Här fanns en progressiv utveckling som var både humanistisk och humoristisk, i en vild blandning av socialdemokrati och trotskistisk gräsrotsdemokrati. Sommaren 1981 tillbringade Stieg och jag på denna ö, dominerad av en slumrande vulkan och med djungeln som närmsta granne längs varje meter av vägen. Vi åkte från Luxemburg, och precis som Lisbeth Salander kom vi först till Barbados. Därifrån tog vi ett pyttelitet flygplan. Piloten var en charmig rastafarian med långa dreadlocks. Han fick ner planet på en minimal landningsbana, inklämd mellan havet och bergen.

Vi tog in på "Seascope" ovanför den stora kajen där fartygen lade till. Vi strövade längs den långa stranden Grand Anse och snorklade bland stim av mångfärgade fiskar. Men det var inte bara semester. Vi ville skriva om allt som pågick, och avtalade snart möten med politiker. På Turistministeriet hörde vi om planerna på ekoturism, med småskaliga hotell integrerade i landskapet bland vanligt folks bostäder och med lokalt producerad mat på menyerna. Jag minns särskilt ett samtal om butiksägarna, som ville chockhöja sina priser. Rätt förståeligt av dem tyckte vi, då Grenada — som alla västindiska öar — måste importera praktiskt taget allt, från reservdelar till bilar till toapapper. Vi fick en ljus idé att pröva två

⁷ Syftar här troligen på veckotidningen *Intercontinental Press/Inprecor*, som under åren 1980-83 regelbundet skrev om Grenada – *Red*

prissystem, och införa en variant med högre priser än normalpriserna. Turister och mer välbärgade på ön kunde få välja det pris de hade råd med och enligt hur mycket de ville hjälpa befolkningen. Visst var det ett orealistiskt förslag, men nog så tänkvärt.

Vi hade gärna stannat där i årtal, men måste ju hem igen. Väl hemma tog vi omedelbart kontakt med Grenadakommittén. Grenadas konsul i Sverige, Eleanor Rapier, blev en av våra nära vänner. Vi hade fantastiskt roligt. Grenadianer är glada människor som gärna festar och inte ägnar sig åt storslagna teorier, i kontrast till somliga av våra andra vänner. Vi startade en tidning, och för att skaffa pengar till kooperativen på ön ringde vi inte på hemma hos folk och tiggde pengar, som vi var vana vid. Vi arrangerade fester med dans och karibisk mat, och tog inträde. Det var ett mycket roligare sätt att bedriva politik på.

Hösten 1983 invaderade USA Grenada. Jag arbetade tillfälligt på TT tillsammans med Stieg för att tjäna lite pengar, så vi fick snabbt veta vad som hade hänt via ett telegram. Jag kom ihåg att när Sovjet invaderade Tjeckoslovakien 1968 hade min pappa, också journalist, fått idén att ringa hotellen. På så vis fick han ögonvittnesskildringar och hans lokaltidning i Västerbotten var den enda i Sverige med direktrapporter. Tack vare Eleanor, som hade Grenadas telefonkatalog, gjorde Stieg och jag om samma sak. TT blev därför det enda nyhetsmedium i Sverige, som kunde offentliggöra direktintervjuer. När vi fick veta att över 10 000 amerikanska soldater landsatts på vår ö, började jag gråta. Sverige har inte haft krig på 200 år, och jag såg framför mig att öns hela befolkning på 110 000 personer skulle massakreras.

Beskrivningen i *Millennium* av Maurice Bishops regerings uppgång och fall, denne karismatiska ledare för New Jewel-rörelsen, kommer från vad vi lärde oss på Grenada och vad vi fick veta senare. Berättelsen om Grenada var en hyllning till människor som gett oss så mycket, och som vi varit lyckliga hos.

Revolution och kontrarevolution på Grenada

Stieg Larsons bevakning av Grenada, som tog sin början efter besöket på ön 1981 var på sitt sätt unik i svensk press. Det gäller även hans artiklar om statskuppen och mordet på revolutionsledaren Maurice Bishop, liksom den amerikanska invasionen. Seriösa journalister insåg också detta. I sin bok *Stieg Larsson: Journalisten, författaren, idealisten*, citerar Jan-Erik Pettersson tidningen *Journalisten*, där Ulf B Andersson hade konstaterat:

Det är dock märkligt att en liten tidning som *Internationalen* lyckades bättre än de flesta svenska massmedier när det gäller att klargöra vad som hände före invasionen.

Detta betyder inte att alla bitar fanns på plats – det är omöjligt i en sådan förvirrad situation som rådde under den tid som statskuppen och invasionen ägde rum. Men såväl bakgrunden som ögonblicksbilderna under händelserna ger utmärkt bild av skeendet och bör kunna fungera som en inspirationskälla för seriösa sanningssökande journalister som vill förstå och förmedla ett historiskt händelseförlopp på ett levande sätt.

Men artiklarna – varav de flesta återges i *Tidsignal*-samlingen (där Håkan Blomqvists inledning sätter dem i sitt sammanhang) – kan givetvis inte ge en sammanhängande historik över utvecklingen och kan heller inte dra nytta av de uppgifter som kom fram senare. Därför ska vi i detta avsnitt försöka bidra till att täppa till luckorna, och för det ska vi använda oss av det som Jan-Erik Pettersson skriver om saken – vi får på så sätt en ganska kortfattad, men bra sammanfattande historik.

Petterson redogör för Grenadas historia från begynnelsen, redan innan spanjorer, fransmän

och engelsmän kom dit och tog över. Vi ska här inte återge hela det avsnittet, utan nöjer oss med att bara ta upp några hållpunkter som kan vara bra att känna till.⁸

Grenada blev en fransk koloni i mitten av 1600-talet, men britterna tog över 1763. Precis som de flesta andra öar i Västindien blev ön ett ställe där man importerade svarta slavar för att arbeta i bomull- och kaffe-plantager och liknande.

1795 gjorde slavarerna på Grenada uppror, under ledning av en man som hette Julien Fédon (som själv var son till en fransman och en svart kvinna). Upproret hade till en början stora framgångar. Men britterna ville inte ge upp sin makt. Resultatet blev ett brutalt krig som rasade i över ett år innan britterna lyckades slå ned upproret. Därefter var det ganska lugnt. Och slaveriet avskaffades 1834.

Det dröjde till 1950-talet innan förändringens vindar började blåsa ordentligt. Då trädde en stridbar svart fackföreningsledare, Eric Matthew Gairy, in på den politiska scenen. Han skulle spela en mycket viktig roll i den historia som nu nog tog sin början och som ledde till revolutionen på Grenada. Det är dags att börja följa utvecklingen närmare och vi överlämnar därför ordet till Jan-Erik Pettersson (utdragen ur boken sid 53-60) – noterna är tillagda:

Det första fria valet 1951 blev en storseger för Gairy och hans parti, *Grenada United Labour Party* [Grenadas förenade arbetarparti]. I fortsättningen gick det inte lika lätt. Gairy förlorade makten, men när britterna förbjöd honom att delta i politik under fem år för att han stört en politisk motståndares möte, så kunde han vända det till sin fördel och på nytt framträda som kolonialsystemets store fiende och de svagas beskyddare. Gairys parti vann åter valet 1961 och när britterna i praktiken drog sig tillbaka från styret 1967 blev hans makt mer eller

⁸ För ytterligare fakta om Grenada rekommenderas Wikipedia – <https://sv.wikipedia.org/wiki/Grenada> – där finns en kortfattad historik som sträcker sig fram till idag, beskrivning av geografi, ekonomi m m.

mindre oinskränkt.⁹

Gairys maktutövning fick med tiden allt mer bisarra drag. Han krävde total lojalitet av anhängarna och byggde upp bilden av sig själv som en stor mystiker med övernaturliga förmågor. Det påstods till exempel att han kunde gå på vatten och själv blev han alltmer besatt av tron på att farkoster från andra planeter landat på hans ö.

De oppositionella som inte skrämdes till tystnad kunde få oväntade besök, inte av utomjordingar men av Gairys egen polisstyrka kallad *The Mongoose Gang*. Men det var när detta halvkriminella gäng spöade upp några politiska aktivister som slutet randades för Gairys regim. En ny rörelse som attraherade allt fler unga människor och som bar det fantasi-eggande namnet *New Jewel Movement*, hade grundats. (Jewel betydde i detta fall Joint Endeavour for Welfare, Education and Liberation.) De ledande krafterna var *Maurice Bishop* och *Kendrick Radix*, två unga advokater som studerat i England och inspirerats av marxismen och Black Power-rörelsen.

NJM hävdade att man var den enda kraft som kunde garantera äkta frihet och oberoende när England nu skulle släppa taget om Grenada. Gairy delade inte den uppfattningen och släppte lös sina blodhundar för att banka förstånd i de unga hetsporrarna. Men effekten blev inte den som Gairy tänkt utan den motsatta. Alla delar av samhället vände sig emot honom och krävde att regeringen tog ansvar för det brutala överfallet. Men Gairy tog inget större intryck av detta. I stället såg han till att parlamentet sammanträdde allt mer sporadiskt och attackerade den fria pressen och när allt fler ledare i den karibiska världen vände sig mot honom hittade han nya vänner — Chiles blodbesudlade diktator Augusto Pinochet kom på statsbesök 1976.

Eric Matthew Gairy

I mars 1979 åkte Gairy på besök till USA. Samtidigt spreds rykten om att ledarna för NJM

⁹ Mn fick lokalt självstyre 1967. Formellt blev Grenada självständigt 1974.

skulle arresteras. Men de hade andra planer. Mars var en utmärkt månad för politisk handling, det var då Fédon hade gjort sin revolution och nu skulle man träda i hans fotspår.

Maktövertagandet gick häpnadsväckande enkelt. Det centrala tycks ha varit övertagandet av den statliga radion. Och på morgonen den 13 mars fick medborgarna helt oväntat höra att man nu lyssnade till Radio Free Grenada, att NJM:s ledare Maurice Bishop var ny premiärminister och att vid hans sida stod Bernard Coard, en ledande ung akademiker som i mitten på 1970-talet återvänt från utlandet för att arbeta för rörelsen.

Det dansades och sjöngs på gatorna i Saint Georges denna första revolutionsdag: "Freedom come, Gairy go, Gairy go with UFO". Revolutionens första fas var en tid av mobilisering och frivilligarbete för att till exempel renovera skolor och kliniker och bedriva alfabetisering på landsbygden. På ett tidigt stadium upprättade regeringen officiella förbindelser med Kuba och fick också en omfattande hjälp därifrån, något som naturligtvis åsågs med utomordentligt missnöje i Washington där Ronald Reagan satt som president.

[...]

I tidningen *Internationalen* skildrar en svensk solidaritetsgrupp hur revolutionsjubiléet firas på Grenada våren 1983 med militärparad och svängande calypsomusik. Stämningen är hög när vice premiärminister Bernard Coard talar och blir extatisk när han meddelar att Maurice Bishop just har landat på Grenadas nya flygplats efter en utlandsresa och snart kommer att ansluta till mötet.

Bishop håller tal

Vad nästan ingen visste, inte heller Stieg Larsson, var att motsättningarna inom regeringen hade vuxit under en längre tid och nu närmade sig bristningsgränsen. Och att Bishop och Coard redan stod mot varandra.

Under ytan fanns också spänningar i ett samhälle som drevs framåt av idealism och hängivenhet men som saknade ekonomiska resurser att förverkliga alla de förhoppningar som man väckt hos befolkningen. När kritiken tilltog svarade regeringen med repression, till exempel genom att stänga den enda större tidningen på ön *The Torchlight*. Grupper med

olika kulturell och religiös inriktning började känna oro och olust. Det gällde till exempel öns rastafarianer, vars tro alltid förbryllat västerlänningar med sin blandning av politik och messianism och dyrkan av Ras Tafari, sedermera Haile Selassie av Etiopien. De hade först stött revolutionen men sedan kommit i konflikt med den, inte minst för att regeringen ville stoppa odlandet av marijuana som av rastasekten röks rituellt och i stor skala.

Det var i mitten av oktober som allt briserade. Statskupp på Grenada, skrev den internationella pressen. Men vad var det som hände?

Förvirringen var stor bland solidaritetsgrupperna, men samtidigt fanns här en kunskap som gjorde att man ändå hade en möjlighet att tränga in i det till en började extremt svårtolkade skeendet.

De tre svenska Grenadaaktivisterna Eva Gabrielsson, Roland Eliasson och Stieg Larsson hade direktkontakt med svenska biståndsarbetare på ön och rapporterade i *Internationalen* om dramatiken. Deras reportage utstrålar en stor osäkerhet och förtvivlan men just därför ger det en stark känsla av närvaro och äkthet.

De berättar om hur premiärministern Maurice Bishop satts i husarrest av sina egna kollegor i regeringen, men att folket därefter befriade Bishop under stort jubel. Alla var för Bishop och tio-tusen personer tågade till hans stöd. "Jag har aldrig sett något sådant tidigare. Ingen skulle ge sig, alla skulle kämpa", säger en svensk biståndsarbetare.

Uppenbarligen är det Bernard Coard, den som alla trodde var Bishops närmaste man och broder i kampen, som är hans store antagonist. "De som pratade för Coard menade att Bishop inte var vänster nog."

Och snart är Bishop åter gripen. "När folkmassan skingrades var det skottlossning igen, och det var troligen då Bishop sköts." Bishop var alltså död och det hade skett en kupp inom den marxistiska regeringen.

"De som jag pratat med menar att Coard infiltrerat partiet och placerat sina killar på olika poster. De har inget som helst stöd av befolkningen. Militärrådet utgörs av dårar, 'marxist-leninister' på 20 år som kommer direkt till makten."

"Det är fruktansvärt det här. Vi förstår fortfarande inte vad det är för regim."

"Vi vill bara gråta."

Bernard Coard

Internationalens fragmentariska skildring av förloppet är i stort sett korrekt, vilket framgår när det verkliga skeendet så småningom kunde rekonstrueras.

Det styrande partiet hade splittrats i två grupper där den ena leddes av Bernard Coard och hans fru Phyllis. De krävde, möjligen under påtryckningar från Kuba och Sovjet, en politik enligt strikta leninistiska principer.¹⁰ De anklagade Bishop för att vara oorganiserad och ha småborgerliga och socialdemokratiska tendenser som bland annat visade sig i att han var emot stängningen av *The Torchlight*. Coardfraktionen krävde ett delat ledarskap mellan Coard och Bishop, vilket Bishop först gick med på men sedan tog tillbaka. När han återvände från ett statsbesök i Östeuropa den 8 oktober sattes han omedelbart under bevakning. På möte i centralkommittén, dit han fördes med våld, anklagades han för att ha spridit osanna rykten om Coard. Han uteslöts ur ledningen och redan samma kväll offentliggjordes att han avgått och ersatts som premiärminister av Bernard Coard. Bishop tvingades tala i radio. På kvällen och dementera alla rykten om splittring i centralkommittén. Ingen trodde på vad han sade. I stället samlades dagen därpå stora folkmassor som marscherade till residenset där Bishop hölls i husarrest.

Man fann Bishop halvnaken och fastbunden vid sängen. Han befriades och fördes i triumf in till staden. En reporter hörde en enda kommentar från hans mun: "massorna, massorna", allt medan tårar sköljde ner för hans ansikte. Bishop var för svag för att hålla tal till folkmassan. Han och hans anhängare förskansade sig i stället på Fort George och förberedde sig för att spela in ett radiomeddelande till folket. I det läget agerade Coardfraktionen snabbt och skickade en militär styrka mot fortet. Snart hördes skottlossning. De flesta av Bishops anhängare var obeväpnade och många av dem sköts ihjäl direkt under attacken. Bishop gav upp för att stoppa vidare blodbad. Han själv och ytterligare sju personer fördes ut på gården där en förberedd dom lästes upp. De fick sedan ställa sig med ansiktet mot muren, varpå de sköts utan pardon.

Folkmassan som befriat Bishop var demoraliserad och upplöstes inför hotet om nytt våld. Ett "Revolutionary Military Council" under generalen Hudson Austin formerades kort därpå och ett utgångsförbud proklamerades som räckte till den 19 oktober.

Sex dagar senare, på morgonen den 25 oktober 1983, invaderade USA Grenada med motive- ring att säkerheten för tusen amerikanska medborgare som befann sig på ön var hotad. Invasionen skedde i samverkan med och på begäran av ett antal stater i regionen. Senare framkom det att USA hade utövat starka påtryckningar för att få fram en sådan petition.

USA besegrade Grenada på fyra dagar, vilket inte var helt överraskande. Något motstånd fanns knappast eftersom folket var lamslaget efter den impopulära Coardkuppen och Bishops död.

[...]

Några veckor senare skriver Stieg Larsson åter i *Internationalen* om Grenada och hans analys är klar. USA är, inte oväntat, boven i dramat. Från amerikansk sida hade man kommit att betrakta Kuba, Nicaragua och Grenada som en sovjetisk triangel och ett omedelbart hot mot amerikanska intressen. Redan 1980 beordrade utrikesminister Alexander Haig en snabb- utredning av förutsättningarna för ett militärt ingripande mot triangeln. I augusti 1981 iscensatte USA ett krigsspel döpt till Operation Amber på en bergig ö i den påhittade ögruppen Amberdinerna. Spelets mål var att inta ön på 17 dygn och installera en ny, USA-vänlig regim.

Det yttersta målet med invasionen av Grenada var att suddas bort spåren av revolutionen, den första i ett engelsktalande land, och som ägt rum praktiskt taget på gångavstånd från USA, menar Stieg Larsson.

¹⁰ Att Sovjet och/eller Kuba skulle utövat sådana påtryckningar är knappast troligt.

Att USA skulle ha iscensatt statskuppen inom den revolutionära regeringen lyckas Stieg Larsson inte leda i bevis och han försöker inte heller att göra det, men de fakta han lägger fram pekar tydligt på att det fanns en förberedelse för militära aktioner. Att det var revolutionärerna själva som bjöd USA på anledningen att ingripa var bara ännu en av skeendes tragiska ironier.

I september 2009 frigavs Bernard Coard och sex av hans anhängare från fängelset Richmond Hill på Grenada. De hade arresterats kort efter det att USA intagit Grenada, men rättegången mot gruppen som bestod av 16 personer ägde rum först 1986. Där dömdes Coard till döden, men fick 1991 sitt straff omvandlat till livstids fängelse.

Coard erkände sin skuld till det som skedde i oktober 1983 och träffade också Maurice Bishops dotter Angela en tid innan han släpptes från fängelset.

Den som idag flyger till Grenada landar på Maurice Bishop International Airport. Flygplatsen, där amerikanska fallskärmstrupper landsattes 1983, fick 2009 den grenadiske revolutionsledarens namn på förslag av landets nuvarande premiärminister Tillman Thomas — som själv satt fängslad en tid under Bishops revolutionära era.

Maurice Bishops kvarlevor har däremot aldrig återfunnits och någon begravning av honom har således aldrig ägt rum.

Orkanen som Lisbeth Salander upplever i romanen slog till i verkligheten hösten 2004 — fast då under namnet Ivan. Bara ett par månader före sin död berättade Stieg Larsson i ett mejl till förlaget att han och några vänner hade återupplivat Grenadakommittén för att organisera en hjälpinsats för de som denna höst drabbats av stormen som var den värsta på flera decennier.

Upproret på Grenada på 1980-talet var, i en extremt sammanpressad form, ett slags modellrevolution i både sina hoppfulla och sina tragiska aspekter. Här fanns den folkliga mobiliseringen, de snabba, ibland också framgångsrika reformerna och ett växande yttre och inre tryck. Här fanns maktkamp och blodiga utrensningar och slutligen ett klassiskt nordamerikanskt militärt ingripande.

Det var förstas sorgens och även desillusionens tid för dem som hoppats så mycket. Men Stieg Larssons reaktion var typisk. Han ville inte bara acceptera att alla försök att bygga en ny samhällsordning i tredje världen dömdes ut som ogenomförbara, att tesen att revolutionen äter sina barn alltid är sann. Han ville gå till botten med spelet kring invasionen. Hur hade den förberetts, vilka var ansvariga, vad var det för krafter i rörelse?

Så långt *Stieg Larsson: Journalisten, författaren, idealisten*.

Bilaga: Två Grenada-artiklar av Stieg Larsson

Det som nu återstår är att återge de två artiklar som saknades i *Tidsignal*-samlingen.

Den första, som är ganska kort, handlar om en försvunnen journalist som hette Don Rohas (efternamnet borde nog skrivas *Rojas*). Artikeln ingick i det stora block om Grenada som fanns i *Internationalen* nr 43-1983 och skrevs tillsammans med Eva Gabrielsson.

Den andra ("En härva av intriger") är från det följande numret (nr 44). Där diskuterar och reflekterar Stieg Larsson kring den härva av intriger, spekulationer och våldsdåd som kommit att skaka Grenada".

Var finns Don Rohas?

Internationalen 43/83

En av de många saknade efter kuppen på Grenada är journalisten Don Rohas [skrivs även Rojas], 33, premiärminister Bishops pressekreterare och tidigare redaktör för regeringsorganet FREE WESTINDIAN.

Som en av Maurice Bishops nära vänner och förtrodda är Don Rohas en av de ytterst få personer som skulle kunna ge svar på frågor om de händelser som föregick militärkuppen. Men sedan massakern utanför Fort Rupert är Don Rohas försvunnen; öde okänt.

Internationalen har med säkerhet kunnat konstatera, att han ej fanns bland de personer som sköts vid maktövertagandet.

Det har allmänt antagits att Rohas sedan dess varit arresterad, men enligt en källa i St. George's genomförde armépatruller så, sent som natten till måndagen, husundersökningar på jakt efter den, försvunne journalisten.

Med tanke på de informationer Rohas antas besitta är det naturligt att de nya makthavarna vill finna honom.

Det finns orsak att frukta för Don Rohas liv om han faller i deras händer

Militärregeringen måste få klart för sig att omvärlden, vet att Rohas varit vid liv långt efter kuppen och att den följer hans vidare öde.

Don Rohas är född på St. Vincent i Västindien men har under många år varit bosatt i USA. Han är en skicklig journalist och en hängiven supporter av, Grenadas revolution. Han handplockades av Maurice Bishop som redaktör för FREE WESTINDIAN och arbetade hårt med att säkra utgivningen. Han är ordförande i Media Workers Association på Grenada, medlem av folkmilisen och sedan 1982 Bishops pressekreterare.

Anmärkning (2018): Vi vet nu att Don Rojas efter kuppen deporterades till Barbados. På engelskspråkiga Wikipedia – https://en.wikipedia.org/wiki/Don_Rojas – finns fler uppgifter om hans öden.

En härva av intriger

Internationalen 44/83

Att finna sanningen bakom den härva av intriger, spekulationer och våldsdåd som kommit att skaka Grenada under den senaste tiden är en komplicerad uppgift. Under den senaste veckan har kontakterna med landet varit så gott som obefintliga och fortfarande saknas viktiga pusselbitar innan vi kan formulera något svar på frågorna om vad som egentligen skett.

— Vem eller vilka gav ordern om mordet på Bishop och fem ledande grenadianska politiker?

— Vilken roll har Bernard Coard, Selwyn Strachan och Phyllis Coard spelat?

— Vilka krafter låg bakom militärrådets maktövertagande vid förra onsdagens kupp?

Nyckelpersoner

För att få svar på dessa frågor krävs att överlevande medlemmar i partiets ledning liksom ledarskapet i militärrådet återfinns och bereds möjlighet att tala.

Bernard Coard är en av nyckelpersonerna i dramat. Han har allmänt redan på förhand nominerats till syndabock som ”arkitekten bakom kuppen”, men det finns fortfarande inga bevis för hans inblandning.

Ett steg närmare gåtans lösning kom vi när det visade sig att makarna Coard och Strachan fortfarande lever. De omringades av amerikanska marinsoldater i en byggnad i St. George's utkant — enligt den officiella versionen efter tips från ”lokala patrioter”.

Sedan dess har de tre hållits fängslade på ett amerikanskt hangarfartyg, enligt uppgift för att förhöras av amerikanska underrättelseofficerare. (Inom parentes sagt har ingen utländsk underrättelseofficer — allra minst USA:s — någon laglig rätt att arrestera eller förhöra dessa ministrar).

Hittills har Bernard Coard haft möjlighet att göra endast ett enda uttalande. När han fördes till en väntande helikopter i St. George's ropade han till journalister i närheten:

— Jag var inte ansvarig!

För vad – militärkuppen? Morden? Partisplitringen?

Tre teorier

Enligt en ännu obekräftad uppgift greps även vice ordföranden i militärrådet **Liam James** tillsammans med Bernard Coard. James delade viceordförandeposten tillsammans med Leon Cornwall, den man som ledde attacken mot demonstrationen vid Fort Rupert.

Det tycks nu också vara bekräftat att ordföranden i militärrådet, general **Hudson Austin**, gripits. Liksom de övriga fyra ministrarna skall Austin har förts ut till ett hangarfartyg för förhör.

Det finns idag tre teorier om det händelseförlopp som lett fram till Grenadas tragedi:

- * Att utvecklingen var resultatet av en intern politisk strid.
- * Att en grupp inom armén utnyttjade en politisk motsättning inom partiet för att gripa makten.
- * Att hela händelsekedjan är styrd utifrån – en skickligt iscensatt kupp från CIA som skulle möjliggöra en amerikansk intervention.

Innan Coard, Hudson Austin och de kvarvarande delarna av det politiska ledarskapet ges tillfälle att lämna sina versioner om händelseförloppet kan vi inte dra några slutsatser om de politiska motsättningarna i partiet.

Den tredje teorin, som poängterar CIA:s roll börjar dock vinna alltmer terräng samtidigt som fler pusselbitar avslöjas. Denna teori förutsätter att någon eller några personer i ledande ställning – medvetet eller omedvetet – gick CIA:s ärenden.

Bevis?

Tragedin på Grenada verkar ”välregisserad”, uppger de två svenska biståndsarbetare som Internationalen intervjuar i detta nummer. De menar att det finns tecken som tyder på att åtminstone delar av händelseförloppet manipulerats utifrån.

Finns det då några bevis?

CIA kommer knappast själv att göra någon reklam för sin eventuella inblandning, men redan ställs intressanta frågor runt om i världen.

- Enligt en källa i Washington som citeras av AFP befanns sig CIA-agenter bland de första amerikanska studenter som evakuerades från Grenada.
- Den amerikanske ambassadören i Paris, **Evan Galbraith**, fick journalister att haka på när han spontant förklarade att aktionen mot Grenada ”inleddes två veckor tidigare” — dvs innan motsättningarna i partitoppen var kända.

Militärkuppen på Grenada föregicks av en omfattande ryktesspridning, traditionellt ett av de mest effektiva vapnen i CIA:s arsenal. Tricket har använts vid åtminstone två tidigare tillfällen för att skapa motsättningar inom NJM och oro på Grenada: 1982 spreds ett rykte att Selwyn Strachan informerat CIA att den nya flygplatsen skulle användas som "kubansk militärbas". Ett år senare "läcktes" nyheten om att Bernard Coard satts i husarrest.

- En kontrovers i amerikanska senaten ger ytterligare en pusselbit: När den amerikanska marinkårens framryckning hejdades av motståndet från kubanska byggnadsarbetare vid Point Salines anklagade president Reagan CIA för att ha missbedömt situationen. CIA-chefen **William Casey** kontrade och förklarade att han lämnat korrekta uppgifter om kubanernas styrka till Reagan. När grälet sedan blev offentligt i senaten framfördes uppgiften att CIA:s uppgifter var riktiga därför att de haft agenter på Grenada "**sedan flera veckor**".

Inget av ovanstående är bevis för att CIA verkligen varit inblandade, men – som en talesman för utrikesdepartementet förklarade – CIA har under flera år "varit intresserat av Grenada."

Det, åtminstone, är en riktig uppgift. Bevisen för inblandningen i en mängd destabiliseringskampanjer de senaste fyra åren är många.

Metoderna har varierat:

- **Presskampanjer**; vulgärpropaganda mot Grenada sprids samtidigt genom olika reaktionära tidningar på **Trinidad, Barbados, Jamaica, St Lucia**, m fl grannstater. Samordningen har skett genom **Caribbean Publishers and Broadcasters Association**, ett dotterbolag till den ökända **Inter American Press Association (IAPA)** som användes som professionell täckmantel för CIA-agenter under destabiliseringskampanjerna mot **Allendes** regering i **Chile** under det tidiga 70-talet.

Koreanska tanks

- **Ryktesspridning**; återigen, och buden är många; "ryssarna har byggt en bas för kärnvapen", "Koreanska tanks patrullerar St. George's gator", "**Sovjet** bygger en hemlig ubåtsbas under flygplatsen", "Bishop är satt i husarrest av Bernard Coard"....jo, faktiskt. Det ryktet spreds redan 1980.

- **Ekonomiska sabotage**; försök till turistbojkotter, blockerade lån från IMF, försök att stoppa finansieringen av flygplatsen, varor som inte levereras, etc.

- **Terrorism**; Maurice Bishop har tidigare överlevt åtminstone ett noga planerat mordförsök. I juni 1980 exploderade en bomb under det podium han befann sig på vid ett massmöte i **Queens Park**. Betonggolvet var för tjockt och sprängverkan kom istället att riktas ut mot publiken. Tre medlemmar i kvinnoorganisationen dödades. Några minuter senare kunde radion på Barbados meddela att Bishop dödats vid ett attentat. Uppgiften spårades senare till en källa vid amerikanska ambassaden.

Spårades

Förövarna av attentatet spårades. Det visade sig att utländska källor försett dem med sprängämnen, vapen, pengar och annan utrustning.

En av de utländska kontakterna löpte till Stanley Cyrus, infödd grenadian, men verksam som spansklärare vid **Howard University** i **Washington**. Cyrus hade vid ett flertal tillfällen gjort resor i Latinamerika under täckmantel som fackföreningsorganisatör. Samme Cyrus dök senare upp, nu som kritiker av New Jewel Movement på **Radio Anlilles, Montserrat**.

Exemplen kan mångfaldigas.

Svart revolution

Men finns det då någon verklig grund för att USA och CIA skulle ägna en sådan energi mot en miniatyr-revolution som Grenadas? Den omfattade 110 000 människor. Verkar det rimligt?

Den grenadianska revolutionen hade en mycket unik aspekt. Den var världens första engelsktalande revolution och den fanns belägen på praktiskt taget gångavstånd från USA.

Det var dessutom en engelsktalande svart revolution med anor från **Black Power-rörelsen**, och Washington har varit väl medvetet om att svarta i USA och Karibien utbytt inspiration och erfarenheter ända sedan 20-talet. Ett stort antal emigranter från Grenada och andra karibiska öar bor i svarta ghetton i USA.

Sålunda konstaterade redan president Carters statssekreterare **Cyrus Vance** att ”östkaribien var en av världens stora oroshärdar”.

Vi lämnar de avslutande orden till en anonym statstjänsteman som citeras i *Washington Post* den 6 juli 1979:

— Det finns inte en ö i Karibien som inte skulle kunna följa Grenadas väg inom loppet av fem år...